

Obstojna onesnaževala: kaj so, zakaj so škodljiva in kakšni so ukrepi EU proti njim

Kemikalije

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/would-you-buy-a-toxic-product-eliminating-persistent-organic-pollutants_N01_AFPS_221004_POPS_ev

Obstojna onesnaževala so zelo nevarna. Preberite več o zakonodaji za zmanjševanje njihovega vpliva na zdravje in okolje, ki jo obravnava Evropski parlament.

EU si prizadeva oblikovati [krožno gospodarstvo](#), ki spodbuja ponovno uporabo in reciklažo izdelkov. Med drugim sprejema ukrepe, namenjene preprečevanju nabiranja strupenih kemikalij v recikliranih snoveh. Evropski poslanci so [na plenarnem zasedanju v začetku oktobra 2022](#) [odobrili revizijo predpisov o obstojnih organskih onesnaževalih \(POPs\)](#).

Novi predpisi bodo prispevali k zmanjšanju količine nevarnih kemikalij v odpadkih in proizvodnih procesih. Vpeljali bodo strožje omejitve, odstranili onesnaževala iz reciklažnih verig in prepovedali nekatera onesnaževala.

Oglejte si video, v katerem poročevalec Martin Hojsík (Renew, Slovaška) razloži, kaj so obstojna organska onesnaževala, zakaj so nevarna in za kakšne spremembe zakonodaje se zavzema Evropski parlament.

Kaj so obstojna organska onesnaževala?

Obstojna organska onesnaževala so strupene kemikalije, ki se zelo počasi razkrajajo. V okolju ostanejo zelo dolgo in se nabirajo v prehranski verigi in živih organizmih. Zato se jim včasih reče tudi "večne kemikalije".

Ker so tako obstojne, se te kemikalije lahko prenašajo v vodi, prek zraka ali v živalih, ki migrirajo preko meja, in so prenešene daleč stran od tam, kjer so bile izdelane ali uporabljene. Prenáša se jih lahko tudi z ene generacije na drugo, celo, če se jih ne proizvaja ali uporablja več.

To pomeni, da ta onesnaževala lahko najdemo **praktično kjerkoli**: v hrani, v zraku, izdelkih, ki jih dnevno uporabljamo, denimo v barvah in milih, ter v odpadkih nekaterih potrošniških izdelkov, kot so vodoodporne tkanine, pohištvo, plastika in elektronska oprema.

Prisotna so tudi v pesticidih, industrijskih kemikalijah, kot so polihidrirani bifenili (PCB), in kot nenamerni stranski proizvodi industrijskih procesov, kar so denimo dioksini.

Kakšne učinke imajo "večne kemikalije"?

Ta onesnaževala se nabirajo v odpadkih, prsti, zraku in vodi ter predstavljajo grožnjo okolju in zdravju ljudi. Najpogostejša so v naši bližini, a jih najdemo tudi na Arktiki, v Alpah in v Baltskem morju, kjer se nabirajo onesnaževala iz Evrope.

Pri številnih vrstah divjih živali je bilo ugotovljeno, da je večja izpostavljenost kemikalijam povzročila bolezni in abnormalnosti, med drugim pri ribah, pticah in sesalcih. Najdene so bile tudi pri ljudeh, tudi v materinem mleku, in lahko predstavljajo tveganje za razvoj raka, reproduktivnih motenj, sprememb imunskega sistema, poškodb živčnega sistema, hormonskih motenj, poškodb DNA in bolj pogoste prirojene okvare.

Izpostavljenost dioksinom lahko denimo povzroči poškodbe kože, okvare imunskega sistema ter motnje hormonskega in reproduktivnega sistema. Leta 2008 je Irska odkrila visoke ravni dioksinov v svinini, leta 1999 so bili v Belgiji odkriti v perutnini in jajcih, v Italiji so bili dioksini sproščeni v zrak zaradi kemične nesreče v tovarni leta 1976.

Kako upravljati z odpadki, ki vsebujejo obstojna organska onesnaževala?

Ker so te kemikalije tako obstojne, je treba skrbno upravljati z odpadki, ki jih vsebujejo, da se ne bi po tem, ko so že odvržene, vrnile v proizvodni proces. To tveganje je treba upoštevati v evropskem načrtu krožnega gospodarstva.

Kaj to pomeni? Izdelke, ki vsebujejo obstojna organska onesnaževala, je treba obravnavati tako, da se onesnaževala:

- uniči (denimo z zažiganjem) ali
- nepovratno spremeni ali
- trajno skladišči (denimo v globokih podzemnih skladiščih na podlagi iz trdih kamnin, v solnih rudnikih ali na odlagališčih nevarnih odpadkov).

V nekaterih primeri, ko je koncentracija nevarnih kemikalij pod določeno mejo, bi morala biti reciklaža izdelkov dovoljena.

Več o [upravljanju z odpadki v Evropi](#).

Kako EU ureja problematiko obstojnih organskih onesnaževal?

Za upravljanje z obstojnimi organskimi onesnaževali je potrebno mednarodno sodelovanje. Zato se je EU pridružila [Aarhuškemu protokolu](#) (1998) [Stockholmski konvenciji](#) (2001), ki določata mednarodne omejitve ali prepovedi proizvodnje, omejitve uvoza in izvoza ter zahteve glede reciklaže.

[Evropska uredba o teh kemikalijah](#) vpeljuje izvajanje obvez mednarodnih dogovorov, ki se nanašajo na proizvodnjo in izvoz. Tu je seznam vseh [obstojnih organskih onesnaževal, ki jih ureja EU](#).

Leta 2021 je Evropska komisija predlagala [revizijo zakonodaje](#). Oktobra 2022 je Evropski parlament odobril nove predpise.

Med spremembami so:

- **vpeljava nižjih dovoljenih ravni vrste obstojnih organskih onesnaževal** v izdelkih,
- **upravljanje z odpadki**: materiale, ki vsebujejo previsoke ravni onesnaževal, je treba uničiti ali sežgati in se jih ne sme reciklirati,
- **nove kemikalije, ki jih je treba dodati na seznam škodljivih snovi**: uredba mora sedaj pokrivati sintetično kemijsko spojino perfluoroheksan sulfonsko kislino (PFHxS), ki se nahaja v embalaži hrane, materialih, vodoodpornih materialih in materialih, odpornih na madeže, gasilskih penah in dodatkih barvam. Ta kemikalija je bila dodana na seznam škodljivih snovi v sklopu Stockholmske konvencije junija 2022.

Več

[Na kratko o spremembah uredbe EU o obstojnih organskih onesnaževalih \(Služba Evropskega parlamenta za raziskave, december 2021\)](#)

[Na kratko o spremembah uredbe EU o obstojnih organskih onesnaževalih \(Služba Evropskega parlamenta za raziskave, april 2022\)](#)

[Evropska agencija za kemikalije: kemikalije v tvojem življenju](#)